

Zhodnocení průběhu národního ozdravovacího programu (NOP) od infekční rinotracheitidy skotu (IBR) v České republice k 31. 12. 2012

1. Úvod

K 1. 1. 2013 uplynulo v České republice sedm roků od zahájení Národního ozdravovacího programu od IBR. Za tuto dobu vzrostl počet hospodářství, v nichž byla eliminována infekce původcem IBR, na **69,75%**. K 1. 1. 2013 zbývá v ČR již jen 411 hospodářství, v nichž je chován infikovaný skot a která jsou rozhodující pro dokončení národního ozdravovacího programu. Jedná se o hospodářství kapacitní s vyšším počtem chovaného skotu. V uvedeném počtu jsou především základní stáda, na která je třeba trvale zaměřit pozornost, spolupracovat s chovateli a pomáhat jim při dokončení ozdravování. Výše uvedených 411 hospodářství nejsou jedinými hospodářstvími, v nichž ozdravování v současnosti probíhá. Na tato hospodářství jsou napojeny teletníky, odchovny mladého skotu, případně samostatné výkrmny, v nichž sice sérologicky pozitivní zvířata již nejsou, ale dokončení ozdravení je i zde vázáno na finalizaci v hospodářství s dosud infikovaným skotem. Ozdravování probíhá celkem v 1 370 hospodářstvích (viz tab. č. 1). Z výše uvedeného počtu 411 hospodářství požádalo ve druhém a třetím čtvrtletí 2012 celkem 104 chovatelů o možnost připouštět sérologicky pozitivní skot na IBR i po termínu 30. 9. 2012.

Na základě jednání představitelů chovatelů s MZe, prodloužilo Ministerstvo zemědělství finanční příspěvek státu o jeden rok, tzn. do 31. 12. 2013. Ozdravení stáda od IBR je postaveno na náhradě sérologicky pozitivních zvířat, zvířaty zdravými, tzn. v podstatě na obměně celého stáda. Každý chovatel, který v současnosti dokončuje ozdravování by měl překontrolovat obměnu zvířat základního stáda a eliminaci zbývajících infikovaných zvířat směřovat tak, aby uvedené státní pomoci efektivně využil. Nezapomínat na to, že nejdražší jsou závěrečná vyšetření, na která je nutno vymezit časový prostor 7 měsíců po vyřazení posledního infikovaného zvířete ze stáda. Včasné a úspěšné dokončení ozdravování od IBR předpokládá, že v průběhu nebude docházet k závažným chybám, nebude přibývat sérologicky pozitivních zvířat. To znamená, průběžně provádět diagnostické kontroly, zda opakovaná vakcinace zvířat skutečně zamezila šíření infekce ve stádě.

2. Nákazová situace v Evropě

Úspěšně pokračuje ozdravování v Německu (SRN). Není vyloučeno, že v roce 2013 požádá SRN Evropskou komisi o prohlášení některých dalších spolkových zemí (Thüringen Hessen, Sachsen) za oficiálně prostá území.

V roce 2012 žádná země ani žádné území nepříbyly na seznam IBR oficiálně prostých. Žádná další země či region nepožádaly o schválení povinného programu ozdravování. Významný obchodní partner našich chovatelů spolková země Bavorsko byla prohlášena Evropskou komisí za území úředně prosté IBR a zařazena již v roce 2011 do přílohy č. II rozhodnutí Komise 2004/558/ES. SRN se tím stala zemí s dvojí nákazovou situací, což je nutné při obchodu respektovat. SRN prosadila (vzhledem k dvojí nákazové situaci v zemi) doplnění čl. 3 výše uvedeného RK o nový bod 4, který usnadňuje obchod (dovoz)

zástavového skotu určeného k výkrmu do zemí oficiálně prostých IBR. Tímto opatřením může být do zemí prostých IBR přemístěn neinfikovaný a nevakcinovaný zástavový skot (nikoli skot určený k reprodukci). Tento skot může mít kolostrální protilátky po markerových vakcínách. Skot musí pocházet z hospodářství, v nichž se nevyskytuje původce IBR, ale ve kterých mohou být ještě chovány vakcinované matky.

Podmínkou je, že nabývající stát či region musí s ustanovením čl. 3, bodu 4 souhlasit a svůj souhlas oznámit Evropské komisi. Zástavový skot musí být před přemístěním v zemi původu, ale i po přemístění v zemi určení sérologicky vyšetřen (ELISA, gE ELISA test) a musí být zaručeno, že zvířata po dokrmení budou přemístěna výhradně na jatky. Obchod z ČR do Bavorska se v duchu ustanovení nového bodu 4 již uskutečňuje. SZ Bavorsko pro tento účel vydala předtištěné formuláře, obsahující všechny podmínky obchodu.

3. Hospodářství s chovem skotu – počty skotu (viz tab. č. 1)

Celkový počet registrovaných hospodářství (v ústřední evidenci) chovajících skot v ČR byl k 31. 12. 2012 dle údajů v integrovaném zemědělském registru (IZR) **31 313**. Naproti tomu počet hospodářství aktivních, ve kterých byl skot skutečně chován, činil **18 472**. Počet hospodářství, v nichž není aktuálně chován skot je vysoký a činí **12 841**. V této skupině jsou registrována hospodářství sezónní (se střídavým chovem), v nichž nebyl k datu zpracování chován skot, ale rozhodující část činí hospodářství, v nichž není skot dlouhodobě chován a chovatel je opomenutím či záměrně neodhlásil. Dlouhodobým trendem byl úbytek hospodářství s aktivním chovem skotu. V roce 2012 se podle údajů v ústřední evidenci (ÚE) počet aktivních chovatelů skotu zvýšil. Nepříznivým faktem je, že se stále zvětšuje rozdíl mezi počtem hospodářství, která jsou registrována v ÚE a mezi chovateli, kteří skot skutečně chovají. V roce 2012 se tento rozdíl dále zvýšil. Situaci od roku 2006 (zahájení NOP) ukazují následující přehled:

Rok	Počet (aktivních) hospodářství se skotem	Pokles (zvýšení) o:
2006	24.087	
2007	21.676	- 2.411
2008	19.558	- 2.118
2009	18.872	- 686
2010	18.394	- 478
2011	18 243	-151
2012	18 472	+ 229

Stav skotu k 31. 12. 2012 dle údajů v ústřední evidenci činil **1 348 969 ks**. Ve srovnání se stavem k 31. 12. 2011 se jedná o zvýšení o **7 658 ks**. Jak v počtu hospodářství, tak v počtu chovaného skotu došlo po několikaletém poklesu ke zvýšení.

4. Dosavadní průběh a výsledky NOP (viz tab. 1 a 2).

Seдем roků průběhu NOP znamenalo vzestup procenta IBR prostých a ozdravených hospodářství z **19,02%** na **69,75%** (počítáno z hospodářství s aktivním chovem skotu). To znamená, že procento hospodářství, v nichž byla eliminována infekce, se zvýšilo o **50,73%**. Výsledky v jednotlivých letech korespondují s výchozí nákazovou situací před zahájením ozdravování. V letech 2006 – 2008 byl nejvyšší přírůstek do kategorie ozdravených nebo prostých hospodářství způsoben upřesněním nákazové situace provedenými vstupními sérologickými vyšetřeními. Řada hospodářství (především s nižším počtem chovaného skotu) byla nákazy prostá, aniž byla tato skutečnost známá. Tato hospodářství byla po závěrečném vyšetření převedena do kategorie prostých. K uvedené skutečnosti rovněž přispělo rychlé ozdravení některých hospodářství eliminační metodou bez vakcinace. V období 2009 – 2011 již končila s ozdravováním převážně hospodářství, která ozdravovala metodou s vakcinací. Téměř pětiprocentní nárůst v roce 2012 byl způsoben tím, že řada chovatelů sladila ukončení ozdravovacího programu ve svém hospodářství s původně stanoveným termínem ukončení státního příspěvku na ozdravování (31. 12. 2012).

Vývoj nákazové situace v průběhu NOP charakterizuje následující přehled:

Stav k datu	% prostých/ozdravených hospodářství	nárůst v % od předchozího období
31. 12. 2005	19,02	-
31. 12. 2006	29,82	10,80
31. 12. 2007	47,99	18,17
31. 12. 2008	57,32	9,33
31. 12. 2009	59,90	2,58
31. 12. 2010	62,71	2,81
31. 12. 2011	64,98	2,27
31. 12. 2012	69,75	4,77

K obdobnému nárůstu IBR ozdravených stád jako v roce 2012 by mělo dojít i v roce 2013 (viz schválené ozdravovací plány a počet chovatelů, kteří požádali o prodloužení přípouštění sérologicky pozitivních krav po 30. 9. 2012). Řada chovatelů se rozhodla řešit urychlení eliminace sérologicky pozitivních krav ze stáda jejich soustředěním do izolačních stájí kde už se s dalším reprodukčním využitím nepočítá nebo soustředěním do „odkladných stájí“ v nichž budou krávy využívány vesměs jen jeden následný reprodukční cyklus.

5. Výsledky jednotlivých krajů (viz tab. 1 a 2).

Z pohledu počtu hospodářství, v nichž byla eliminována nákaza (prostá a ozdravená), jsou nejdále kraje Vysočina **87,46%**, Karlovarský kraj **87,40%** a Plzeňský kraj **87,16%**. V roce 2012 zaznamenal významný vzestup Jihočeský kraj, který dosáhl 71,72% prostých a ozdravených hospodářství. Příznivé výsledky v průběhu celé doby

ozdravování dosahuje i Zlínský kraj, k 31. 12. 2012 - 70,14% . Nejnižší procento prostých a ozdravených hospodářství je v Jihomoravském a Olomouckém kraji.

Podle dosavadního průběhu ozdravování je pravděpodobné, že prvním krajem, kterému se podaří eliminovat z ozdravovaných stád poslední infikovaná zvířata (pravděpodobný termín 31. 12. 2013) a ukončit ozdravování bude Plzeňský kraj.

Situaci v krajích charakterizuje následující přehled:

	Kraj	% prostých hospodářství k 31. 12. 2005	% prostých a ozdravených hospodářství k 31. 12. 2012	% úspěšnosti (nárůst) za šest a půl roku ozdravování
11	Hl. město Praha	10,00	100,00	90,00
21	Středočeský	6,02	61,37	55,28
31	Jihočeský	21,60	71,72	50,12
32	Plzeňský	51,34	87,16	35,82
41	Karlovarský	6,50	87,40	80,90
42	Ústecký	6,70	61,89	55,19
51	Liberecký	27,82	65,77	37,95
52	Královéhradecký	26,54	65,91	39,37
53	Pardubický	2,76	59,94	57,18
61	Vysočina	47,70	87,46	40,06
62	Jihomoravský	2,57	48,34	45,77
71	Olomoucký	1,91	55,77	53,86
72	Zlínský	1,46	70,14	68,68
81	Moravskoslezský	0,52	64,68	64,16
	CELKEM ČR	19,02	69,75	50,73

6. Individuální sledování hospodářství, v nichž probíhá ozdravování (viz tab. 3 – 4).

V lednu 2011 bylo zahájeno individuální sledování hospodářství, která dokončují ozdravování. Pro tento účel KVS pořídily nové seznamy všech hospodářství, v nichž jsou chována sérologicky pozitivní zvířata. Tato hospodářství budou až do ukončení NOP od IBR ve čtvrtletních intervalech individuálně sledována zejména z pohledu úbytku počtu pozitivních zvířat. K 1. 1. 2011 zaevidovali inspektoři KVS celkem **964** hospodářství, v nichž byla chována sérologicky pozitivní zvířata. Za dva roky k 31. 12. 2012 je evidováno **411** těchto hospodářství, tzn. **o více jak polovinu, přesně o 57,37% méně**. K významnému úbytku počtu hospodářství se sérologicky pozitivním (infikovaným)

skotem došlo v roce 2012, zejména pak ve druhém pololetí. Úbytek představují hospodářství, která dokončila ozdravování nebo ta, která jsou v časovém intervalu mezi prvním a druhým závěrečným vyšetřením (již nechovají infikovaná zvířata). Rovněž některá hospodářství z uvedeného počtu skončila s chovem skotu a zvířata přemístila na jatky či jinému chovateli. Negativně v tomto směru působí přírůstek 37 nově evidovaných hospodářství s infikovanými zvířaty. Příčinami zvýšení jsou občasné dělení stád z jednoho hospodářství (jednoho majitele) do dvou či více hospodářství (stejněho či více majitelů), dále pak ztráta statusu IBR prostého či ozdraveného hospodářství (menší podíl) a dalším důvodem je soustřeďování posledních infikovaných zvířat do izolátů nebo stájí pro dočasné hospodářské využití. Tyto stáje jsou pak nově vzniklými hospodářstvími. Této možnosti někteří chovatelé využili zejména v roce 2012.

Tak jako došlo k poklesu počtu hospodářství chovajících sérologicky pozitivní skot, došlo i k poklesu počtu chovaného sérologicky pozitivního skotu. Jestliže k 1. 1. 2011 bylo celkem **32 863** pozitivních zvířat, tak k 31. 12. 2012 bylo chováno **10 907** pozitivních zvířat. Procento poklesu za dva roky činí 66,8%.

Zavedení individuálního sledování poklesu sérologicky pozitivního skotu v hospodářstvích, která dokončují ozdravování, umožnilo nahlédnout, ve kterých věkových kategoriích se poslední infikovaná zvířata vyskytují.

K datu 31. 12. 2012 jsou sérologicky pozitivní (infikovaná) zvířata kumulována především v kategoriích šestiletých a starších krav, v menším rozsahu u pěti až šestiletých krav. Toto obecně koresponduje s délkou realizace NOP od IBR a odpovídá i předpokladům a výsledkům opakované imunizace stád. V průběhu roku 2012 ubylo nejvíce sérologicky pozitivních krav v kategorii starších než šestiletých krav a v kategorii pěti až šestiletých krav. To koresponduje s tím, že řada chovatelů ukončila v roce 2012 (zejména v druhém pololetí) ozdravování. Došlo však k mírnému zvýšení a to o 147 kusů ve věkové kategorii 31-36 měsíců a také ke zvýšení o 36 ks u skupiny ve věku 25-30 měsíců což jsou vesměs prvotelky. Toto zvýšení však není nijak katastrofální, týká se v podstatě dvou hospodářství (Jihomoravský a Zlínský kraj) v nichž v důsledku chyb v ozdravování docházelo stále k šíření infekce. Obdobně je tomu i v Jihočeském kraji, kde došlo ke zjištění infekce v kategorii mladého skotu do 12 měsíců.

Celkově je možno říci, že výskyt sérologicky pozitivních zvířat u mladého skotu u prvotelek, případně u krav na druhé a třetí laktaci je lokalizován pouze do několika hospodářství, která mají KVS pod kontrolou.

Důležité je, aby uvedené počty vykazovaných sérologicky pozitivních zvířat odpovídaly skutečnosti ve stádě. Kódy v kapitole V. Metodiky kontroly zdraví a nařízené vakcinace (viz dále) byly nastaveny vzhledem k programu ozdravování tak, aby bylo možné neznámá pozitivní zvířata dohledat.

7. Namátková sérologická, případně další vyšetření k odhalení (případných) dosud neidentifikovaných pozitivních zvířat ve stádě

V roce 2012 došlo k aktualizaci některých kódů týkajících se infekční rinotracheitidy skotu. Jednak jde o kódy, sloužící k předepsanému, průběžnému ověření statusu IBR

ozdraveného a IBR prostého hospodářství, které byly přemístěny do kapitoly I „Povinné úkony hrazené ze státního rozpočtu“. Znamená to, že náklady na laboratorní diagnostiku přebírá stát, čímž významně pomáhá chovatelům, kteří již ozdravování ukončili, a také motivuje chovatele, u nichž ozdravování probíhá, k jeho včasnému dokončení. Jedná se o kódy EpA 331 a EpA 332 z nichž první slouží k vyšetřování ve stádech ozdravených od IBR a druhý ve stádech prostých IBR.

Aktualizován byl rovněž soubor kódů v kapitole V. Metodiky kontroly zdraví a nařízené vakcinace. Jedná se o sérologická vyšetřování v průběhu NOP od IBR, jehož cílem je odhalit ve stádě případná infikovaná zvířata, administrativně vedená jako sérologicky negativní. K tomu slouží následující kódy:

- **IBR 103** „Namátková vyšetření“. Kategorie vyšetřovaného skotu i rozsah vyšetření udává čl. 8 NOP od IBR. I přesto, že je od zahájení NOP od IBR toto vyšetření pro každého chovatele, který ozdravuje eliminační metodou s vakcinací povinné, nebylo některými chovateli v předepsaném rozsahu prováděno a nejčastěji právě v těchto případech docházelo k pozdnímu zjištění šíření infekce ve stádě. V případě podezření na výskyt nově infikovaných zvířat i v kategorii mladého skotu je potřebné rozšířit tato vyšetření i na mladá zvířata, ale vyšetření nad rámec daný kódem IBR 103 již si musí chovatel uhradit sám.
- **IBR 106**. Jedná se o návazné vyšetření celé skupiny nejstarších krav a to nejen v případě, že předchozím kódem (IBR 103) byla ve skupině krav odhalena nová pozitivní zvířata. Tento kód je vlastně bezpečnostní pojistkou před prvním závěrečným vyšetřením.
- **IBR 108**. Další navazující vyšetření v případě individuálního vyhodnocení (úřední a soukromý vet. lékař a chovatel) nakažové situace v hospodářství a podezření, že infikovaná zvířata se mohou vyskytovat i u mladších krav nebo dokonce mladého skotu. Toto vyšetření se provede vždy, když vyšetřením dle kódu IBR 103 a IBR 106 byla diagnostikována infikovaná zvířata. Rozsah vyšetření není předepsán, je určen individuální potřebou. Hradí jej chovatel.

Je povinností každého chovatele, aby nově formulovanými kódy pro kontrolní vyšetření v průběhu ozdravování odhalil případná další pozitivní (infikovaná) zvířata ve stádě a upřesnil tak celkový počet kusů, které musí být přednostně ze stáda eliminovány. Cílem nové koncepce laboratorních vyšetření v průběhu ozdravování je upřesnit počet infikovaných zvířat, resp. odhalit případná další infikovaná zvířata, která jsou administrativně vedená jako sérologicky negativní (neinfikovaná). Tato zvířata je třeba eliminovat ze stáda dříve, než chovatel přistoupí k prvnímu závěrečnému vyšetření.

Problémem je, že chovatelé vyšetřují jen v rozsahu nezbytném, to co musí, resp. vyšetří v rozsahu, který uhradí stát. Toto však postačí v případě, že ozdravování probíhá bez problémů a ve stádě již nedochází k reinfekcím. Pokud ve stádě, které ozdravuje 7 roků dochází k výskytu nových infekcí dokonce u mladých zvířat pak je nutné zavést náátková diagnostická vyšetření i u mladých zvířat na náklady chovatele. Nesmí docházet k tomu, že tele, které bylo infikováno v šesti měsících věku nebo i dříve se zjistí jako pozitivní až při vyšetření jako prvotelka, protože toto vyšetření již hradí stát. Nevčasné zjištění nových infekcí a nevhodná identifikace zdroje infekce znamená nekontrolované šíření infekce ve stádě a enormní prodloužení doby ozdravování.

V metodice kontroly zdraví a nařízené vakcinace na rok 2013 již není kód IBR 201. Jedná se o kód pro závěrečné vyšetření v úředně ozdravených hospodářstvích prováděný po vyřazení poslední vakcinované krávy. Po vyřazení posledního vakcinovaného zvířete ze stáda, požádá chovatel KVS přímo o udělení statusu úředně prostého hospodářství. KVS po kontrole u chovatele udělí formou rozhodnutí chovateli status.

8. Řízené ozdravování v závěru NOP od IBR

Pro dokončení ozdravování od IBR vydalo MZe v květnu 2012 ve Věstníku zásady, které byly doplněny do NOP od IBR jako nový článek 17. bod 2 písm. c) článku 17, stanovil pro všechny chovatele, u kterých bude nezbytné připouštět sérologicky pozitivní (infikované) plemence i po datu 30. 9. 2011 povinnost požádat KVS o prodloužení období připouštění. Současně s žádostí předložil chovatel aktualizovaný ozdravovací plán. KVS žádosti chovatelů postoupila k vyjádření Ústřední veterinární správě (ÚVS). ÚVS obdržela k posouzení celkem žádosti od **104** chovatelů. Zhruba třetina podkladových materiálů chovatelů, byla KVS vrácena zpět s žádostí o nové projednání schovatelem, doplnění, upřesnění nebo přepracování. Žádosti chovatelů a ozdravovací plány, které byly v souladu s aktuálním stavem ozdravování v daném hospodářství, byly KVS schváleny a bylo vydáno rozhodnutí o pokračování ozdravování.

Nejčastější nedostatky v podkladových materiálech chovatelů:

- Nevyplnění důležitých bodů v žádosti i ozdravovacím plánu,
- Údaje v žádosti chovatele nebyly shodné s údaji v ozdravovacím plánu,
- Průběh ozdravování byl charakterizován jako bezproblémový i v případech, kdy tomu tak evidentně nebylo. Často i v případech, kdy při posledních dvou namátkových vyšetřeních byla zjišťována nově infikovaná zvířata i u mladých kategorií skotu.
- Neadekvátně stanovené datum pro ukončení ozdravování s ohledem na počet a věkové rozvrstvení zbývajících infikovaných zvířat ve stádě ať už se jednalo o zbývající dobu ozdravování neúměrně dlouhou nebo naopak krátkou,
- Nesoulad mezi datem vyřazení posledního infikovaného zvířete a datem prohlášení hospodářství za úředně ozdravené,
- Chyby v plánování revakcinací nebo jejich ukončení v době hluboko před vyřazením infikovaných zvířat,

Chovatelům, kteří budou pokračovat v připouštění sérologicky pozitivních zvířat, stanovuje článek 17 NOP od IBR kontrolní režim vydala KVS rozhodnutí byl stanoven kontrolní režim. O průběhu ozdravování budou informovat KVS formou čtvrtletního hlášení na formuláři viz příloha č. 6 NOP od IBR. Kromě toho bude KVS u těchto chovatelů provádět čtvrtletní kontroly. Výsledky kontrol budou umístěny v databázi ÚVS.

Článek 17 NOP od IBR dále ukládá KVS k datu 31. 12. 2013 poprvé vyhodnotit v rámci kraje procento zbývajících hospodářství, která dosud neukončila ozdravování.

Vyhodnocení dále provádět ve čtvrtletních intervalech. Pokud počet hospodářství, v nichž aktuálně probíhá ozdravování, poklesne pod 1,5% (počítáno z hospodářství aktuálně chovajících skot bez hospodářství se samostatným výkrmem skotu), ukončit v daném kraji NOP od IBR. Pro dokončení ozdravování ve zbývajících hospodářstvích stanovit individuálně mimořádná veterinární opatření (dále jen „MVO“). Hospodářství, u nichž bude dokončeno ozdravování formou MVO budou rovněž ve čtvrtletních intervalech zasílat na KVS hlášení o průběhu ozdravování a budou čtvrtletně kontrolována KVS.

**Přehled o hospodářstvích, chovajících sérologicky pozitivní skot k 31. 12. 2012
(ve sloupci č. 5 počet hospodářství pro ukončení NOP od IBR a zavedení MVO)**

1	2	3	4	5
Kraj	Hospodářství aktivně chovající skot z ÚE (bez samostatného výkrmu)	Počet hospodářství s IBR pozitivním skotem	Procento hospodářství, v nichž je chován IBR pozitivní skot	Počet hospodářství v případě, že % hospodářství s pozitivním skotem činí 1,5%*)
Praha	12	0	0	0
Středočeský	1 615	56	3,50	24
Jihočeský	2 409	110	4,60	36
Plzeňský	1 583	15	0,95	23
Karlovarský	356	7	1,96	5
Ústecký	616	19	3,10	9
Liberecký	753	13	1,70	11
Královéhradecký	1 084	22	2,00	16
Pardubický	1 144	29	2,50	17
Vysočina	1 729	16	0,90	27
Jihomoravský	473	77	3,60	7
Olomoucký	739	68	9,20	11
Zlínský	943	17	1,80	14
Moravskoslezský	1 406	22	1,60	21
Celkem ČR	14 864	411	2,80	224

*) stanoveno dle aktuálního počtu hospodářství ve sloupci 2.

Z přehledu vyplývá, že v Plzeňském kraji a kraji Vysočina bylo dosaženo stavu, který umožňuje pro dokončení ozdravení, zavést ve zbyvajících hospodářstvích, v nichž je chován sérologicky pozitivní skot MVO. Ustanovení článku 17 NOP od IBR stanovilo datum pro zavedení 31. 12. 2013.

9. Finanční analýza NOP od IBR

Před zahájením NOP od IBR byla provedena ve spolupráci s Mze kalkulace nákladů na celé období ozdravování. Proces ozdravování se ukázal jako velmi nákladný a vznikly obavy z toho, že zejména chovatelé s vyššími stavy skotu a silně zamořenými stády by nebyli schopni jen z vlastních zdrojů několik roků trvající proces sami financovat. Bylo reálné nebezpečí, že proces by skončil v půli cesty, což znamená znehodnocení veškerých předtím vynaložených finančních prostředků.

Proto operativní porada ministra zemědělství dne 11. 8. 2005 současně s definitivním schválením NOP od IBR zároveň schválila finanční příspěvek státu na období 2006 – 2012. Příspěvek byl v roce 2012 prodloužen do 31. 12. 2013. MZe stanovilo podmínky a způsob vyplácení finančních prostředků a to za odběry krve prováděné soukromým veterinárním lékařem do 13 Kč za úkon a za spotřebované vakcinační dávky do 40 Kč za jednu dávku. Toto Mze zakotvilo v dotačním programu 8 E. Kromě toho byl finanční příspěvek poskytnut na nezbytnou laboratorní diagnostiku při zahájení, v průběhu a při ukončení ozdravování. Rozsah a podmínky jsou od roku 2006 dosud stanoveny v kapitole V, Metodiky kontroly zdraví a nařízené vakcinace. Finanční podíl státu v Kč od roku 2006 do roku 2012 ukazuje následující tabulka.

Rok	vyplaceno za odběry krve (MZe)	Vyplaceno za aplikované vakcinační dávky (MZe)	Vyplaceno za laboratorní diagnostiku (ÚVS)	Celkem finanční podíl státu
2006	4 247 000	23 220 000	19 543 368	47 010 368
2007	904 000	33 440 000	5 471 279	39 815 279
2008	119 000	33 451 000	2 444 816	36 014 816
2009	101 000	33 110 000	2 636 317	35 847 317
2010	86 000	32 358 000	2 815 387	35 259 387
2011	326 000	30 610 000	10 181 427	41 117 427
2012	1 500 000	26 500 000	29 842 682	57 842 682
Celkem	7 283 000	212 689 000	72 935 276	292 907 276
2013 předpoklad	750 000	16 500 000	12 500 000	29 750 000

K výdajům státu ve výši téměř 300 milionů Kč nutno připočítat zhruba 350 milionů, které museli zaplatit chovatelé. Přesné údaje o výdajích chovatelů nejsou evidovány. Chovatel vynakládá menší částku než stát na laboratorní diagnostiku, naproti tomu více zaplatí za vakcinační dávku (cena pro chovatele činí v průměru 110 Kč, příspěvek státu 40 Kč.). Rovněž úkony spojené s činností soukromého veterinárního lékaře významně převyšují částku poskytovanou dotací.

Finanční náročnost v jednotlivých položkách (viz tabulka) plně koresponduje s průběhem ozdravování.

- **odběry krve** znamenaly zvýšenou finanční náročnost zejména v prvním a částečně druhém roce ozdravování, kdy bylo nutné odebrat vzorky krve na vstupní sérologická vyšetření ve všech hospodářstvích, která zahajovala ozdravování. Náklady stouply i v roce 2012, kdy řada chovatelů končila s ozdravováním a bylo nutné 2x odebrat krev pro závěrečná vyšetření. Celkově nízké čerpání v této položce bylo ovlivněno i tím, že některým chovatelům se pro nízký počet úkonů, nevyplatilo o dotaci žádat.
- **aplikované vakcinační dávky** představují nejnákladnější položku pro stát i pro chovatele. Čerpání bylo ve všech létech vyrovnané vzhledem k pravidelnému časovému schématu prováděných vakcinací i revakcinací.
- **laboratorní diagnostika** představuje významnou finanční položku s nejvyšším zatížením při zahájení ozdravování, kdy je nutné přesně stanovit nakažový profil jednotlivých hospodářství (individuálně dle zvířat) a v závěru ozdravování v důsledku dvou nezbytných závěrečných vyšetření.

V poslední etapě ozdravování (2013 – 2015) lze každoročně očekávat vzhledem k přibývajícím hospodářstvím, která dokončila ozdravování pokles finanční náročnosti minimálně o 50%.

10. Poznatky z kontrol průběhu NOP od IBR v roce 2012 - důležité faktory v závěru NOP, na které je nutno se zaměřit:

- Jeví se jako nezbytné, eliminovat z ÚE hospodářství, která dlouhodobě nechovají skot,
- Neprovádí se včas rozbor průběhu ozdravování, nepřijímají se opatření zejména v případech nedostatků v ozdravování,
- Neprovádí se v dostatečném rozsahu kontrolní vyšetření v průběhu ozdravování. Chovatelé vesměs provádějí pouze vyšetření hrazená státem. Např., při zjištění nových infekcí u prvotek, nejsou vyšetřena mladá zvířata.
- V některých hospodářstvích jsou přemísťována telata z teletníků do odchoven mladého dobytka ve věku 4 – 6 měsíců. Vakcinace je provedena podle zásad až ve věku 6 měsíců. Většina telat v těchto případech se nachází v období přemístění a po něm v imunitním vakuu, kdy skončila pasivní chráněnost kolostrem a ještě nenastoupila aktivní imunita po vakcinaci. U těchto telat je nutné provést základní vakcinaci již v období před přemístěním do OMD. V opačném případě se často provádí základní vakcinace již u infikovaných telat.
- K obdobnému problému dochází v některých masných stádech, pokud se základní vakcinace telat provádí až v listopadu nebo prosinci při přemístění stáda do stájí.

- Nedodržování termínu (prodlužování) provádění revakcinací stanovených výrobcem. Ojedinele jsou zjišťovány i opačné případy, kdy se revakcinace provádějí v intervalu 4 – 6 měsíců z důvodů „lepší“ chráněnost protilátkami. Není to potřebné, stačí dodržovat frekvenci danou výrobcem.
- Jsou zjišťovány případy, kdy období mezi vstupním sérologickým vyšetřením a provedením základní vakcinace je příliš dlouhé (extrémní případ 6 měsíců). V těchto případech se jedná se o znehodnocení výsledku vstupního sérologického vyšetření a je nutné toto upřesnit novým vyšetřením všech zvířat narozených před provedením základní vakcinace.
- V některých hospodářstvích, která byla prohlášena za ozdravená, má chovatel zájem nadále vakcinovat inaktivovanou markerovou vakcínou. Důvodem jsou obavy před novým zavlečením infekce. Toto opatření není potřebné (není zakázané) vzhledem k tomu, že lze důslednou ochranou stáda, především dodržováním zásad hygieny, zásad přemísťování, nákupu zvířat, proškolením pracovníků atd., zavlečení infekce do stáda zabránit.
- Při nálezů ojedinelých pozitivních (dubiózních) zvířat při namátkových vyšetřeních je nutné, cca za tři týdny vyšetření opakovat a pozitivitu potvrdit nebo vyloučit
- Kontrolovat průběh ozdravování v hospodářstvích, v nichž zkrachovalo a došlo k rozšíření infekce. Jedná se zejména o hospodářství (celkem 6 na území ČR), v nichž bylo povoleno použití živé markerové vakcíny. Je potřebné průběžně vyhodnocovat funkčnost (resp. úspěšnost) použití živé vakcíny. Použití bylo podmíněno sdělením výsledku ÚVS,
- Provéřit, zda chovatelé provádí průběžné revakcinace ve všech samostatných výkrmnách skotu, v nichž byla vakcinace na základě výsledků vstupního sérologického vyšetření zavedena,
- Drobní chovatelé (jednokravičkáři) v mnoha případech nerespektují nálezovou situaci při doplňování skotu nákupem. Pokud KVS má podezření, že se změnila (zhoršila) nálezová situace, je třeba zvířata znovu vyšetřit. Do vyřazení posledního pozitivního kusu trvale udržovat skot v imunitě.

11. Závěr

Ozdravování od produkčních nákaz je trendem evropských chovatelů. Programy jsou národní, regionální, povinné či dobrovolné. IBR je jedinou produkční nákazou skotu, u níž rozhodla evropská legislativa, o schvalování programů členskými státy, které splní podmínky dané článkem 9 směrnice Rady 64/432/ES a o schválení požádají. Česká republika spolu se SRN mají jako jediné země ES v současnosti schválené národní ozdravovací programy, které jsou podmíněny tím, že probíhají **na celém území** a jsou pro chovatele **povinné**. V současné době se nepředpokládá, že by EU doplnila do přílohy E (II) výše uvedené SR některou z dalších produkčních nákaz skotu, na kterou by schvalovala programy a zároveň stanovila podmínky pro ochranu země se schváleným programem formou dodatečných garancí.

Ozdravování od IBR v České republice je žádoucí co nejdříve dokončit. Pro ozdravujícího chovatele je organizační i finanční zátěž. Každý rozumný chovatel má

přirozenou snahu co nejdříve ozdravení dokončit a této zátěže se zbavit. Období ozdravování není ideální ani z hlediska přemísťování skotu i obchodu s ním. Vytváří překážky mezi nákazově lepšími a horšími. Hospodářství, která chovají infikovaná zvířata, jsou trvalým rizikem pro stáda, v nichž byl program úspěšně dokončen.

Ozdravování od produkčních (ekonomických) nákaz je a bude permanentním procesem. Přejde na řadu BVD, paratuberkulóza a další nákazy. Určovat trend budou země s nákazově nejlepším statusem. Bude-li s nimi chtít ČR obchodovat, nezbude než se trendu podřídit.

Novelou veterinárního zákona byla zrušena povinnost veterinárního osvědčení při přemísťování skotu v rámci ČR. Chovatelé toto opatření přijali velmi kladně. Snad si také uvědomili, že tíha odpovědnosti za nákazová rizika, za udržení dobrého zdravotního statusu konkrétního stáda je v rukou konkrétního chovatele.